

Микола Піддячий

<https://orcid.org/0000-0001-6571-1450>

Інститут обдарованої дитини НАПН України

pminapn@gmail.com

СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНЕ СПРЯМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ: РОЗВИТОК НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ

Наукове мислення обдарованих учнів - це їх здатність розвиватися у процесі застосування систематичних логічних та критичних підходів до аналізу, синтезу та оцінки інформації з метою вирішення складних проблем і відкриття нових знань. Таке мислення характеризується високим рівнем абстрактності, гнучкості, креативності, що дозволяє учням не лише засвоювати існуючі знання, але й генерувати оригінальні перспективні ідеї та знаходити продуктивні рішення.

До основних характеристик наукового мислення обдарованих учнів можна віднести: 1) високий рівень пізнавальної активності - проявлення підвищеної допитливості, прагнення до глибокого розуміння предметів та явищ, часте ставлення нестандартних запитань та пошук відповідей, що знаходяться за межами навчальних програм; 2) розвинуті аналітичні здібності - вміння ефективно розкривати взаємозв'язки між явищами, виконувати індуктивне та дедуктивне мислення, маніпулювати логічними операціями, систематизувати та класифікувати інформацію; 3) креативність та оригінальність - здатність генерувати нові нестандартні ідеї, розробляти нові підходи до вирішення проблем із демонструванням творчості та винахідливості; 4) самостійність у дослідницькій діяльності - прагнення до самостійного проведення дослідження, вивчати та експортувати нові сфери знань з метою розвитку наукового потенціалу; 5) висока працездатність та мотивація - демонстрування наполегливості у досягненні поставлених цілей, готовність до тривалої інтелектуальної праці та задоволення від процесу пізнання [9].

У обдарованих учнів проявляється працьовитість, наполегливість, стійкий і глибокий інтерес до певної діяльності. У пізнавальній сфері вони характеризуються: цікавістю; визначенням вузького кола занять (галузева наука,

мистецтво, спорт; мовленнєвий розвиток із динамічним накопиченням словникового запасу, маючи відмінну пам'ять); властивістю обробки і кодування різнопланової інформації [1].

Розвиток наукового мислення обдарованих учнів є одним із ключових завдань освітнього процесу, оскільки воно сприяє формуванню майбутніх науковців, новаторів та лідерів, здатних робити значний внесок у вироблення продукту праці [7] з високою доданою вартістю, розвитку суспільства та зміцненню гуманітарної безпеки України і світу. У цьому контексті одним із ключових факторів є розумова діяльність (наукова думка) суспільства, що вже стала планетарним фактором, який впливає на геологічні біологічні та хімічні процеси людства через знання і технічну діяльність, перетворюючи землю так само потужно як і природні сили. Наукове пізнання це не лише продукт людської культури, а й природне явище, яке виникає закономірно у ході розвитку біосфери [2; 6].

Відповідно до визначеної освітньої-наукової стратегії одним із напрямів, що забезпечує успішне функціонування загальноосвітньої системи, гармонійно розвиваючи особистість, є спеціалізована профільна середня освіта наукового спрямування як складова гуманітарної безпеки. Її зміст розробляється та періодично коригується відповідно до потреб особистості та суспільства у межах освітніх галузей встановлених Державними стандартами загальної середньої освіти. Зазначимо, що у особистісному аспекті він спрямовується на розвиток і гармонізацію психологічної сфери та задоволення особистісних потреб засобом взаємодія у процесі діяльності, а соціальному - на розвиток певного середовища та покращення життєдіяльності.

Розроблення теоретичних засад техніко-технологічного профілю спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування розпочинається з виявлення суперечностей та узгодження понятійно-термінологічного апарату. Зазначимо, що існуючий понятійно-термінологічний апарат у профільній школі доповнено новими термінами: дослідницька діяльність; дослідницька компетентність; дослідницьке навчальне завдання [4].

Специфічною ознакою організації техніко-технологічного профілю спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування старшокласників є створення навчального середовища для вироблення продукту праці, що за своєю сутністю наближене до професійного [8]. Наукове обґрунтування шляхів зближення середовища техніко-технологічного профілю спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування і професійного середовища є важливим для розв'язання низки суперечностей між: соціальним замовленням якісної підготовки старшокласників конкурентоспроможних на ринку праці, і недостатнім рівнем їхньої реальної підготовки до професійної діяльності в умовах техніко-технологічного профілю; значним обсягом інформації в умовах швидкозмінних технологій і неадаптованістю освітнього середовища до інноваційних змін у запропонованих умовах; розвитком інфраструктури загальноосвітніх закладів профільно-технологічного спрямування і необхідністю розробки теоретико-методичних засад функціонування техніко-технологічного профілю спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування старшокласників; впровадженням інтегративного підходу в особистісно зорієнтований освітній процес і необхідністю його врахування у техніко-технологічному профілі спрямованому на майбутню професійну діяльність; швидкозмінністю інформаційних технологій і недостатністю їх використання у техніко-технологічному профілі спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування. Разом з тим уваги потребує: 1) розвиток інтелекту й ефективне виховання, поглиблене вивчення профільних предметів, адаптація організаційних форм і методів навчання до специфіки процесу учіння обдарованих, формулювання наукової задачі, її розв'язання з використанням наукових методів пізнання [3; 11]; 2) природа лідерської обдарованості; методи психодіагностики феномена лідерства; тренінгові технології для формування лідерських якостей [10]; 3) формування англomовної компетентності на вікових етапах із застосуванням інноваційних методик [5].

З метою вирішення окреслених суперечностей техніко-технологічного профілю спеціалізованої профільної середньої освіти наукового спрямування

старшокласників розробляється освітня система за алгоритмом продуктивної діяльності у відповідності до пріоритетів та послідовності тлумачення засобом понятійно-термінологічного апарату, до складу якого входять: «особистість»; «освіта»; «продукт праці»; «суспільство»; «держава».

Подальші розвідки наукового мислення обдарованих учнів, як складової гуманітарної безпеки, орієнтуються на розроблення змісту й вимог до рівнів підготовки старшокласників, де мають систематизуватися зв'язки між метою, засобами та результатами сформованих якостей, цінностей і компетентностей та умовами їх продуктивного застосування в соціально-професійному середовищі.

Список використаних джерел

1. Бех, І. Д. (2020). Міжвікові перетворення і ціннісні градації особистості, що зростає. *Методист*, 11–12, 64–77.
2. Гончаренко, С. У. (2012). *Педагогічні закони, закономірності, принципи: Сучасне тлумачення*. Рівне: Волинські обереги.
3. Зязюн, І. А. (2015). Сугелостологічна природа психологічного досвіду особистості. *Науковий журнал*, 1(7), 10–28.
4. Міністерство освіти і науки України. (2024). *Про затвердження Концептуальних засад реформування профільної середньої освіти (академічні ліцеї): Наказ від 10 жовтня 2024 р. № 1451*. Київ.
5. Піддячий, В. М. (2016). Методика саморозвитку англомовної компетентності майбутнього педагога в контексті європейських орієнтирів. *Молодь і ринок*, 10(141), 65–69. <https://lib.iitta.gov.ua/706073/>
6. Піддячий, М. І. (2022). Академік В. І. Вернадський: минуле у сучасному і майбутньому. У *Ноосфера Вернадського, сучасна освіта і наука* (Т. 2, с. 25–49). Київ–Кременчук: ПП Щербатих О. В. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732323>
7. Піддячий, М. І. (2018). Соціально-професійний розвиток старшокласників: праця як основа життєдіяльності та поступу. *Технології інтеграції змісту освіти: Збірник наук. праць Всеукр. круглого столу (12 березня 2018 р.)*. Вип. 10, с. 98–108. <https://lib.iitta.gov.ua/711857/>
8. Піддячий, М. І. (2015). Навчально-виховний комплект старшокласників: соціально-професійна орієнтація. *Проблеми сучасного підручника*, (15), 141–149. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=PZvfSOUAAAAJ&citation_for_view=PZvfSOUAAAAJ:Zph67rFs4hoC
9. Піддячий, М. І. (2020). Ключові компетентності старшокласників: організація здорового способу життя. *Наукові записки НПУ імені М. П. Драгоманова*, 3К(123), 315–319. <https://lib.iitta.gov.ua/719944/>
10. Піддячий, М. І. (2019). Сутність формування компетентностей старшокласників. *Педагогічна думка*, 69–72. <https://lib.iitta.gov.ua/718737/>
11. Піддячий, М. І. (2021). Вибір професії. Соціально-професійний розвиток. *Енциклопедія освіти* (2-ге вид.), с. 103–104, 959–960. Київ: Юрінком Інтер.

Відомості про автора

Прізвище	Піддячий
Ім'я	Микола
По батькові	Іванович
Місце роботи, посада	Інститут обдарованої дитини Національної академії педагогічних наук України, завідувач відділу інноваційних технологій в освіті обдарованих
Науковий ступінь, учене звання	доктор педагогічних наук, професор
Телефон, e-mail	+ 38 0667642479, pminapn@gmail.com
ORCID	https://orcid.org/0000-0001-6571-1450

Прізвище	Piddiachyi
Ім'я	Mykola
По батькові	Ivanovych
Місце роботи, посада	INSTITUTE OF THE GIFTED CHILD OF THE NATIONAL ACADEMY OF EDUCATIONAL SCIENCES OF UKRAINE, Head of the Department of Innovative Technologies in Gifted Education
Науковий ступінь, учене звання	Doctor of Pedagogical Science, Professor
Телефон, e-mail	+ 38 0667642479, pminapn@gmail.com
ORCID	https://orcid.org/0000-0001-6571-1450